

GES	Journal of Geography and Environmental Studies, 11 (44), Winter 2023 https://ges.iaun.iau.ir ISSN: 2008-7845 20.1001.1.20087845.1401.11.44.1.4
-----	---

Research Paper

Border Cities Development Strategies Case Study Taybad

Zoghi Barani, Kazem (Corresponding Author)

Assistant Professor of Political Geography, Imam Hossein University, Tehran, Iran.
E-Mail: s.bahramijaf@yahoo.com

Tak Rousta, Maryam

Master of Geography and Rural Planning, Kharazmi University, Tehran, Iran.

Nasirian, Naser

Master of Urban Planning, University of Tehran, Tehran, Iran.

Arab, Mohamadreza

Master student of urban planning, University of Ferdowsi Mashhad, Mashhad, Iran.

Abstract:

Introduction

What is considered in this article is to pay attention to the development strategies of the border city of Taybad. Due to its special geopolitical features and the existence of deep cultural and trade ties between Khorasan and Afghanistan and the best way for Central Asian countries to access the high seas through Iran (Bandar Abbas) and access to the market of 13 million Central Asian countries, this city has a position is privileged. Unfortunately, the resources and potentials of this region, especially the various functions of the border, have not been used properly and optimally, and also the limitations and solutions to address them have not been identified. Therefore, in this research, we seek to find urban development strategies appropriate to the conditions and situation of this border city, so that we can overcome the problems in this city by formulating effective strategies on urban development. In addition to maintaining the political, economic and cultural ties of the border region with the whole country, the considered strategies should be able to provide more freedom to the residents of this border region so that they can enjoy a greater share in the development and progress of central government programs. . Therefore, the present study was conducted to investigate the development strategies of the border city in the city of Taybad. So the main question of this research is what are the most important factors shaping the development strategy of border cities in Taybad?

Research Methods

The research method is documentary, analytical and survey. Based on the main topic of the research (Urban Development Strategies: Taybad) while reviewing the characteristics of urban development, the data obtained from theoretical studies and research, development and executive plans and documented reports of relevant organizations were reviewed and Basic information was collected and classified. Due to the fact that urban development is a systemic and integrated concept, Demethel technique was used to determine the cause and effect relationships between urban development variables. The purpose of the Demetel technique is to identify the pattern of causal relationships between a set of criteria. This technique scores the intensity of communication in a scoring manner, explores their critical feedback, and accepts non-transferable relationships. The basis of the Demethel method is based on the assumption that a system consists of a set of criteria $\{C = \{c_1, c_2, \dots, c_n\}$ and the pairwise comparison of the relations between them can be modeled by mathematical equations. This technique is for constructing and analyzing structural models related to complex causal relationships between the factors of an issue. For this purpose, a pairwise comparison questionnaire was provided to 28 researchers in the fields of urban and political geography, political science and urban management.

Field Findings

The Dimtel technique was introduced by Fontal Gabos in 1971 and is one of the decision-making methods based on pairwise comparisons, the results of which will be obtained by referring to the elite. This technique is used in extracting systemic factors and systematic structuring. Since graphs well show the relationships of elements with a system, so this technique is based on graphs that can divide the factors involved into two groups of cause and effect and the relationship between them as Brought an understandable structural model. The researchers selected for this part of the study included six experts in geography and geopolitics. Border management was assessed based on 26 criteria and indicators according to Table (1). 28 experts were used to examine the criteria. Variables such as expanding the role of the private sector in infrastructure investment, attention to sector planning, regional cohesion strategy, linking the national to the local level, expanding foreign partnerships, establishing a city-level development fund, reducing poverty, Strengthening participation at both formal and informal levels in the region shows high interaction and strong systemic relationship with other variables. On the other hand, as can be seen, the vertical vector (J - R) shows the influence of each factor. Expanding the role of the private sector in investing infrastructure, creating a development fund at the city level, strengthening participation at both formal and informal levels, paying attention to social capital in border areas, creating new business areas, building capacity for officials, Education, transparency and accountability in border areas, etc. are the reasons for this system model. And factors such as paying attention to sectoral planning, linking the national level to the local level, creating a development fund at the city level, creating a border city landscape, establishing gender equality, tourism development strategy, etc. are shown as disabilities. In general, if J - R is positive, the variable is a causal variable, and if it is negative, it is a disability.

Conclusion

Planning related to the development of border cities is very important. Because it is considered as an important and effective factor to improve the relationship between human beings, land and human activities. In the meantime, the border areas of Iran, especially the eastern borders of the country, face special features such as smoothness, proximity to Afghanistan's tense neighbors, smuggling of goods and drugs, population instability, cultural and social problems, and so on. Therefore, it is necessary to pay attention to the development in this region and formulate appropriate strategies with the existing conditions. Examination of library and field data and reference to experts' opinions show that variables are of great importance in the development of border cities. These variables were studied in 3 general strategies including socio-cultural, economic and political-government strategies with 26 general indicators. Findings showed that among these variables, the expansion of the role of the private sector in infrastructure investment (9.4644), attention to sectoral planning (9.1558), regional cohesion strategy (9.0245), Linking the national level to the local level (9.0078) has the most importance and variables such as paying attention to housing policies in border urban areas (5.5239), border city landscape (6.3666), institutionalization and professionalization of urban staff (6.8346) , Neighborhood-based management (6.9111) have the least importance. Therefore, it can be seen that the economic and investment index in this border city is considered as one of the important and influential factors on the development of the city. May be considered in the formulation of high-level policies and strategies by government officials and politicians. Very placed. Because economic development in this city can be directly related to the security of the eastern border areas of the country.

Key Words: Strategy, urban development, border city, Taibad, systemic approach.

Citation: Zoghi Barani, K.; Tak Roustaa, M.; Nasirian, N.; Arab, M. (2023), Border Cities Development Strategies Case Study Taybad, *Journal of Geography and Environmental Studies*, 11 (44), 6-25. Dor: 20.1001.1.20087845.1401.11.44.1.4

Copyrights:

Copyright for this article is retained by the author (s), with publication rights granted to Journal of Geography and Environmental Studies. This is an open – access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>), which permits unrestricted use, distribution and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

استراتژی توسعه شهرهای مرزی با رویکرد سیستمی؛ مطالعه موردی تایباد

کاظم ذوقی بارانی*

استادیار، گروه جغرافیای سیاسی، دانشگاه جامع امام حسین (ع)، تهران، ایران.

مریم تک روستا

کارشناسی ارشد، گروه جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران.

ناصر نصیریان

کارشناسی ارشد، گروه شهرسازی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

محمد رضا عرب

دانشجوی کارشناسی ارشد، گروه برنامه ریزی شهری، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران.

چکیده

با توجه به اینکه مناطق مرزی دارای شرایط و ویژگی‌های خاص جغرافیایی-سیاسی هستند توجه به امر توسعه و آمایش این مناطق از اهمیت بسزایی برخوردار است.

هدف: از این تحقیق ارائه راهبردهای توسعه شهری برای شهر مرزی تایباد است. این شهرستان به دلیل ویژگی‌های خاص ژئوپلیتیکی، پیوندهای فرهنگی با کشور افغانستان، دارا بودن جاذبه‌های طبیعی فرهنگی و .... می‌تواند در کانون تدوین برنامه‌های استراتژیک دولت مرکزی قرار گیرد. و همچنین بررسی استراتژی‌های توسعه شهری تایباد می‌باشد که می‌تواند برای برنامه ریزی و مدیریت مرزی به عنوان الگویی مد نظر قرار گیرد.

روش تحقیق: بنابراین این تحقیق با روش توصیفی-تحلیلی و با استفاده از روش میدانی در صدد بررسی راهبردهای توسعه‌ای شهر تایباد است. جامعه آماری ۶ متخصصین و خبرگان در حوزه مطالعات مرزی می‌باشند. برای آزمون مدل مفهومی تحقیق از روش دیمتل بهره گرفته شده است.

یافته‌های تحقیق: براساس یافته‌های تحقیق متغیرهایی مانند گسترش نقش بخش خصوصی در سرمایه گذاری زیرساخت‌ها، توجه به برنامه ریزی بخشی، استراتژی انسجام منطقه‌ای، پیوند دادن سطح ملی به سطح محلی، گسترش مشارکت‌های خارجی، ایجاد یک صندوق توسعه در سطح شهر، کاهش فقر، تقویت مشارکت در دو سطح رسمی و غیر رسمی و ... در منطقه نشان‌دهنده تعامل بالا و ارتباط سیستمی قوی با سایر متغیرها هستند که نشان دهنده بیشترین میزان اهمیت در توسعه شهر مرزی تایباد می‌باشند.

نتیجه گیری: بنابراین می‌توان بیان نمود که برای توسعه شهر مرزی تایباد باید استراتژی‌های توسعه‌ای و سطح پایین به بالا مد نظر قرار گیرد.

کلمات کلیدی: راهبرد، توسعه شهری، شهر مرزی، تایباد، رویکرد سیستمی.

تاریخ ارسال: ۱۴۰۱/۰۲/۰۹

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۱/۰۴/۰۸

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۴/۲۰

نویسنده مسئول: کاظم ذوقی بارانی، استادیار، گروه جغرافیای سیاسی، دانشگاه جامع امام حسین (ع)، تهران، ایران، s.bahramijaf@yahoo.com

مقدمه

روند جهانی شدن و تغییرات اقتصادی، سیاسی، اجتماعی، اقلیمی و فرهنگی باعث تاثیرپذیری کشورها نه تنها در سطح ملی بلکه در سطح محلی می‌شود. امروزه بسیاری از شهرها در کشورهای توسعه یافته به عنوان بازیگران جهانی شناخته می‌شوند و نقش موثری در توسعه اقتصادی کشور ایفا می‌کنند. در این بین توجه به استراتژی توسعه شهری از اهمیت وافری برخوردار شده است. در واقع، راهبرد توسعه شهر با عنوان فرآیند آماده‌سازی تحقق چشم‌انداز بلندمدت شهر از طریق تهیه برنامه‌های عملی کوتاه مدت و میان مدت برای توسعه پایدار شهر که بر مشارکت فراگیر شهروندان، رشد عادلانه، تعادل زیست محیطی و تقویت رقابت اقتصادی شهر تأکید دارد. توسعه استراتژی شهری با عنوان فرآیند تهیه برنامه‌های اجرایی مبتنی بر چشم‌انداز بلندمدت شهر به منظور رسیدن به رشد متعادل، پایداری و بهبود کیفیت زندگی در شهرها مورد توجه صاحب نظران قرار دارد. استراتژی توسعه شهری فرآیندی است که با هدف توسعه همه‌جانبه شهر با اتکا به واقعیات جامعه (نقاط قوت و ضعف موجود) و با جلب نظر آحاد مردم تدوین می‌گردد. مطرح شدن مفهوم استراتژی توسعه شهری موجب شده تا بسیاری از کشورها به مدیریت شهر در جهت پیش بینی و رفع چالش‌های پیش روی شهرها بپردازند. این روند موجب می‌شود تا شهر در برابر تغییرات جهانی و مشکلات اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و ... منعطف شده و در جهت مثبت و رشد اقتصادی توسعه یابد. این مساله برای شهرهای مرزی به عنوان یک عامل مهم تلقی می‌شود. چرا که مرزها در اکثر موارد به عنوان موانعی فیزیکی شناخته شده و همین امر باعث اثرگذاری در جریان‌ات و تعاملات دو سویه و رفتار افراد می‌شود. در پاسخ به چالش‌های موجود در شهرهای مرزی، دولت‌های محلی موظفند تا به مقابله با مشکلات اجتناب ناپذیر اجتماعی من جمله، فقر شهری بیکاری، رشد سریع جمعیت بپردازند و این شهرها با توجه به راهبردهای تدوین شده به چرخه رقابت‌های اقتصادی وارد نمایند. چرا که شهرهای مرزی می‌توانند به عنوان موتور محرکه اقتصادی دولت-ملت‌ها در عرصه ملی ایفای نقش موثری داشته باشند. از این رو توسعه و مدیریت شهرها به ویژه شهرهای مرزی از طریق برنامه‌های استراتژیک به عنوان یکی از وظایف دولت‌ها شناخته می‌شود و این مهم امری مشارکتی است که همکاری مردم محلی را نیز طلب می‌نماید. آنچه در این مقاله مد نظر قرار دارد توجه به استراتژی‌های توسعه شهر مرزی تایباد است. این شهرستان به دلیل ویژگی‌های ژئوپلیتیکی خاصی که دارد و همچنین وجود پیوندهای عمیق فرهنگی تجاری بین خراسان و افغانستان و بهترین راه دسترسی کشورهای آسیای مرکزی به دریا‌های آزاد از طریق ایران (بندرعباس) و دسترسی به بازار ۱۳ میلیونی کشورهای آسیای مرکزی، دارای موقعیت ممتازی می‌باشد. ولی متأسفانه از منابع و پتانسیل‌های این منطقه، به ویژه کارکردهای متعدد مرز، استفاده لازم و بهینه به عمل نیامده و همچنین شناخت محدودیت‌ها و ارائه راه کارهای مرتفع سازی آن‌ها صورت نگرفته است. بنابراین در این تحقیق به دنبال یافتن استراتژی‌های توسعه شهری متناسب با شرایط و موقعیت این شهرستان مرزی هستیم، تا بتوانیم از طریق تدوین راهبردهای موثر بر توسعه شهری بر مشکلات موجود در این شهرستان فائق آییم. راهبردهای در نظر گرفته شده باید قادر باشد تا علاوه بر حفظ پیوند سیاسی، اقتصادی و فرهنگی منطقه مرزی با کل کشور آزادی بیشتری را در اختیار ساکنان این منطقه مرزی قرار دهد تا بتوانند از سهم بیشتری در توسعه و پیشرفت برنامه‌های دولت مرکزی برخوردار گردند. از این رو تحقیق حاضر با هدف بررسی استراتژی‌های توسعه شهر مرزی در شهر تایباد انجام گرفته است. بنابراین سوال اصلی این تحقیق عبارتست از مهم‌ترین عوامل شکل‌دهنده به استراتژی توسعه شهرهای مرزی در تایباد کدام هستند؟

مبانی نظری

شهر به معنای محل سکونت؛ مکانی بزرگتر از یک روستاست که بسیار سازمان یافته و دارای جمعیتی با مهارت‌های متنوع، فاقد خودکفایی در تولید مواد غذایی است و معمولاً با تولید و تجارت خواسته‌های ساکنانش را برآورده سازد (Eigenbrod and Gruda, 2015). فرهنگ لغت مدرن چینی شهر را به عنوان مرکز سیاسی، اقتصادی و فرهنگی مناطق اطراف که جمعیت در آن

متمرکز است تفسیر می کند، صنعت و تجارت در آنجا توسعه می یابد و ساکنان آن عمدتاً جمعیت غیر کشاورز هستند. ماکس وبر در کتاب خود «شهر در گذر زمان» شهر را مکان یا زیستگاه ساکنانی می داند که در درجه اول از راه بازرگانی و نه کشاورزی زندگی می کنند و نه شهر به مفهوم اقتصادی آن و نه ساخلو (شهرهای تلفیقی از دژ و بازار) که ساکنان آن از ساخت سیاسی-اداری ویژه‌ای برخوردارند هیچ یک لزوماً شهروند مشترک (اجتماع) را تشکیل نمی دهند (Weber, 1990). در نگاهی متعادل تر شهرها مکان‌هایی هستند که دارای بعضی محدودیت‌ها می باشند، چه مادی یا سمبلیک، به منظور جداسازی آنهایی که به مرتبه شهری تعلق دارند و آنهایی که تعلق ندارند. (Kostof, 1991). شهرها مرکز زندگی اقتصادی، سیاسی و معنوی مردم و اصلی ترین عامل محرک پیشرفت هستند (Pu:2019). شهرها سیستم‌های متراکم و پیچیده‌ای هستند. آنها با فعل و انفعالات شدید و منظم ساختار یافته در نواحی فعالیت مشخص و برجسته یا در مدیریت منابع مهم یا زیر سیستم‌های نقل و انتقالات تعریف شده‌اند. در مفهوم شهر پایدار به چند مولفه تقسیم میشوند: بهداشت، محیط زیست، اجتماعی/ فرهنگی، زیرساخت، آموزش، بحرانها و اقتصاد (Havko and others: 2017). اگر چه اولین بحث در مورد مرزهای سرزمینی توسط جغرافیدانان دانشگاهی، به زمان راتزل (۱۸۹۷) بر می گردد که رفتار ارگانیک دولت را مطرح کرد، اما این موضوع توسط لرد کرزن (۱۹۰۸) و هولدریچ (۱۹۱۶) درباره مرزهای سیاسی و شکل گیری مرزها پیگیری شده است (جانپروور و همکاران، ۱۴۰۰: ۱۱۲۳). این روند، خود باعث شکل گیری تعاریف مختلفی درباره مرز شده است، هر چند در مفهوم و محتوا تفاوت زیادی بین آنها وجود ندارد. مارتین گلستر بیان می کند در واقع مرز یک خط نیست بلکه یک سطح است، یک سطح عمودی است که از طریق فضا، خاک و زیر زمین دولت‌های همسایه را برش می دهد. این سطح در روی زمین به صورت یک خط به نظر می رسد (Glassner, 1992). به عقیده درایسدل- بلیک مرز به پدیده‌ای فضایی اطلاق می شود که منعکس کننده قلمرو حاکمیت سیاسی یک حکومت بوده و مطابق قواعد خاصی در مقابل حرکت انسان، انتقال کالا... مانع ایجاد می کند (درایسدل و بلیک، ۱۳۷۴: ۱۰۱). حافظنیا نیز اذعان می کند مرزها خطوطی هستند که حدود بیرونی قلمرو سرزمین تحت حاکمیت یک حکومت ملی را مشخص می کند. مرز عامل تشخیص و جدایی یک واحد متشکل سیاسی یا یک کشور از دیگر واحدهای مجاور آن است (حافظنیا، ۱۳۹۷: ۶۹). دره میرحیدر بیان می کند خطوط مرزی، خطوطی اعتباری و قراردادی هستند که به منظور تحدید حدود یک واحد سیاسی بر روی زمین مشخص می شوند (میرحیدر، ۱۳۹۷: ۱۶۱). در مجموع می توان گفت، مرزها به صورت دیوارهایی زندگی، هویت، خانه، کشور، حکومت، منافع (ملی) و ... را از دیگران جدا می کنند و به شما و آنها اعتبار و هویت می دهند. با نگاهی به اطراف خود و مرزهایی که در اطراف وجود دارد می توان این موضوع را بهتر درک کرد (حافظنیا و جانپروور، ۱۳۹۶: ۳۵). منطقه مرزی عبارت است از فضای جغرافیایی بلافاصله خطوط مرزی با وسعت‌های متفاوت که تحت تأثیر مستقیم مرزها قرار می گیرند (جانپروور، ۱۳۹۶: ۷۳)؛ و شهرهای مرزی که جزوی از مناطق مرزی هستند عبارت‌اند از فضاهای شهری که از یک طرف به مرزهای بین‌المللی منتهی شوند (موسوی و زنگی آبادی، ۱۳۹۰: ۱۰). یک شهر مرزی مکانی است که کمابیش وابسته به مرز است. این بدان معناست که، این فقط یک شهر نیست که در نزدیکی مرز باشد، بلکه به دلیل مرز نیز به وجود آمده است. (Wilson:2014). به بیان دیگر، شهر مرزی، شهری است که در منطقه مرزی قرار داشته و شعاع عملکرد و نفوذش به فراسوی مرزها متناسب به بسته یا باز بودن مرزها کشیده می شود (Janparvar et al, 2021). امروزه بیش از نیمی از جمعیت جهان در شهرها زندگی می کنند و از یک طرف شهرها به عنوان مراکز توسعه اجتماعی، اقتصادی و زیست محیطی در نظر گرفته می شوند، از سوی دیگر مشکلات اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی نیز در شهرها بوجود می آید. جنبه‌های اصلی توسعه و دستاوردهای منفی و مثبت عمدتاً در شهرها رخ می دهد (بهرامی جاف و همکاران، ۱۳۹۹: ۶). به همین دلیل است که سیاستهای مبتنی بر توسعه پایدار در شهرها می توانند در کاهش موارد فوق مؤثر باشند. شناخت مفاهیم و شاخص‌های توسعه پایدار می تواند به عنوان الگویی در نظر گرفته شود که شهرها بتوانند با استفاده از آن در

توسعه پایدار شهری قدم بردارند (Haddad and Larijani:2016). مفهوم توسعه شهری در پاسخ به چالش‌های آب و هوایی، رشد سریع جمعیت، فقر شهری و تغییرات اجتماعی به ویژه در کشورهای در حال توسعه، ایجاد شد. در پاسخ به این چالش‌ها سه پایه اصلی توسعه پایدار شهری عبارتند از: توسعه اقتصادی، توسعه اجتماعی و حفاظت از محیط زیست (Rasoolimanesh and others: 2019). مفهوم اصلی توسعه پایدار توسط پتر هال تعریف شده است: شکل امروزی توسعه‌ای که می‌تواند توسعه مستمر آینده شهرها و جوامع شهری را تضمین کند (Lopez et al, 2021). نظریه توسعه پایدار شهری، نتیجه بحث‌های زیست محیطی است که در مورد موضوعات زیست محیطی انجام شده و به خصوص محیط شهری در راستای «نظریه توسعه پایدار» برای حمایت از منابع محیطی ارائه شده است (Sultan et al, 2021). توسعه پایدار شهری برای شناسایی فعالیت‌های انسانی در ارتباط با شهرها و تطبیق تکنیک‌های طراحی در این محدودیت‌ها، نیاز به شناسایی محدودیت‌های زیست محیطی دارد (Bibri, 2018). در این تئوری، منابع مربوط به مسئولیت نگهداری فعلی و آینده از طریق استفاده بهینه از زمین و تبدیل زباله به منابع تجدید پذیر افزایش می‌یابد (Peng and Deng, 2021). یک تئوری توسعه پایدار شهری موضوعاتی از قبیل موارد زیر را پیشنهاد می‌کند. جلوگیری از آلودگی محیط شهری و منطقه‌ای، کاهش ظرفیت تولید محیط ملی، منطقه‌ای و محلی، حمایت از بازیافت، عدم حمایت از توسعه مضر و رفع شکاف بین ثروتمندان و فقرا (Haddad Larijani:2016). مدیریت شهری موضوعی مهم در جهان عصر حاضر است (Yigitcanlar et al, 2021). با توجه به رشد سریع اقتصادی و شهرنشینی، از زمان جنگ جهانی دوم در شهرهای غربی گسترش شهرها شیوع یافت که باعث ایجاد مشکلات زیادی از جمله آسیب محیط زیست و ناکارآمدی استفاده از اراضی شده است (Al Jarah et al, 2019). تاثیر توسعه شتاب اقتصادی و جهانی شدن بر گسترش شهرها نه تنها آمریکای شمالی، اروپای غربی و سایر کشورهای توسعه یافته بلکه بسیاری از کشورهای در حال توسعه را نیز آزار داده است (Wang and others:2016). برنامه ریزی شهری نمایانگر یک رویکرد جامع در مورد بهسازی مناطق شهری (به ویژه زاغه‌ها یا شهرک‌های غیر رسمی)، تشویق به سرمایه گذاری در زیرساخت‌ها و تنظیم کاربری اراضی است (Magina et al, 2020). علاوه بر این، مدیریت شهری به عنوان یک رویکرد مشارکتی در نظر گرفته می‌شود (Ginzarly et al, 2019). در واقع مفهوم مدیریت شهری در تعاریف کل نگر از مفهوم صرف اداره امور شهر فراتر است و با ساختارهای اجتماعی، سیاسی و اقتصادی مرتبط و نقش فعالی در توسعه شهر پیدا می‌کند. در این نگرش، مدیریت شهری، مسئولیتی استراتژی است که نتایج و پیامدهای عملیاتی نیز به همراه دارد و به این علت، تعامل آن با حوزه‌های قدرت، سیاست، اجتماع و اقتصاد شهری اجتناب ناپذیر است (Ayla and Smith, 2019). در نهایت می‌توان بیان نمود، مدیریت شهری مسئولیت حکومت شهری است و تمام حوزه‌های توسعه شهری از خصوصی تا عمومی را در بر می‌گیرد (Foster, 2020). و از طریق مشارکت گسترده و در کنش متقابل با گروه‌های ذینفع به تنظیم راهبردها و مدیریت عملکردهای شهری می‌پردازد (Oliver, 2008). در این میان استراتژی توسعه شهر، ابزاری است که به یک شهر کمک می‌کند تا از طریق برنامه ریزی استراتژیک، پتانسیل شهرنشینی را مهار کند (معتمد کیا، ۱۴۰۰: ۷۱). این یک فرآیند عمل محور است که برای ارتقاء رشد عادلانه در شهرها و مناطق اطراف آنها در جهت بهبود کیفیت زندگی همه شهروندان به صورت مشارکتی صورت می‌گیرد (Pennink, 2016). دیدگاه‌های متنوع درباره توسعه استراتژی شهری بیانگر پیچیدگی توسعه استراتژی و مدیریت شهری است و با افزایش نرخ شهرنشینی و افزایش تعداد جمعیت‌های فقیر، این مساله پیچیده‌تر می‌شود. هر دوی این روندهای جهانی، فشارهای زیادی را بر شهرها وارد می‌کند تا به شیوه‌ای فراگیرتر و مشارکتی توسعه یابند (Web et al, 2018). عوامل دیگر نظیر تغییر شرایط، بحران‌های مالی بین‌المللی و روند مداوم تمرکززدایی نیز بیش از دهه‌های گذشته تاثیر بیشتری بر شهرها و توسعه شهری می‌گذارند. این بدان معناست که شهرها مسئولیت روزافزونی برای توسعه شهری بر عهده خواهند گرفت و طراحی استراتژی‌ای آینده باید بیشتر خود محور و خود مدیریت شود. در حالی که این چارچوب‌های جدید چالش برانگیز هستند اما فرصتی خارق‌العاده برای شهرها هستند

که بتوانند محرک توسعه شوند (Gil-Alonso et al, 2021). استراتژی توسعه شهری یک فرایند چرخه ای است. سه مرحله اصلی چرخه عبارت اند از: الف) ارزیابی، ب) برنامه ریزی استراتژی و ج) اجرای استراتژی (Frank and others, 2011). استراتژی توسعه شهری موجب می شود تا درک درستی از چالش های پیش روی شهر پیدا کنیم و به تبع آن راه حل های مطلوب برای رفع این چالش ها و نیازهای دستیابی به اهداف توسعه را شناسایی کنیم (Skosana, 2006). استراتژی توسعه شهری به عنوان یک موتور محرکه رشد اقتصادی در شهر شناخته می شود. رویکردهای توسعه به طور فزاینده ای به استفاده از یک رویکرد با نوجه به ابعاد اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، نهادی و فرهنگی تاکید می کند (Nieuwenhuijsen and Khreis, 2019).

روش تحقیق

روش تحقیق از نوع اسنادی، تحلیلی و پیمایشی می باشد. بر اساس موضوع اصلی پژوهش (استراتژی های توسعه شهری: تایباد) ضمن مرور ویژگی های توسعه شهری، داده های حاصل از مطالعات نظری و طرح های پژوهشی، عمرانی و اجرایی و گزارش های مستند سازمانهای مربوطه مورد بررسی قرار گرفت و اطلاعات پایه جمع آوری و طبقه بندی شدند. با توجه به اینکه توسعه شهری مفهومی سیستمی و یکپارچه است برای تعیین روابط علت و معلولی بین متغیرهای توسعه شهری از تکنیک دیمتل بهره گرفته شد. هدف تکنیک دیمتل شناسایی الگوی روابط علی میان یک دسته معیار است. این تکنیک شدت ارتباطات را به صورت امتیازدهی مورد بررسی قرار داده، بازخورها توأم با اهمیت آنها را تجسس نموده و روابط انتقال ناپذیر را می پذیرد. پایه روش دیمتل بر اساس این فرض بنا شده که یک سیستم شامل مجموعه ای از معیارهای $C = \{C_1, C_2, \dots, C_n\}$ است و مقایسه زوجی روابط میان آنها می تواند به وسیله معادلات ریاضی مدل شود. این تکنیک برای ساختن و تحلیل مدل های ساختاری مرتبط با روابط علی و معلولی پیچیده میان عوامل یک مسئله است. بدین منظور پرسشنامه مقایسات زوجی در اختیار ۲۸ محقق در رشته های جغرافیای شهری و سیاسی، علوم سیاسی و مدیریت شهری قرار گرفت.

منطقه مورد مطالعه

شهر تایباد از توابع استان خراسان رضوی و به عنوان مرکز شهرستان تایباد بوده و این شهرستان در حدود ۱۲۳ کیلومتر مرز مشترک با کشور افغانستان دارد. شهر تایباد در ۲۲۵ کیلومتری جنوب شرق مشهد قرار گرفته و بزرگترین نقطه این شهرستان بوده که در ۳۳ درجه و ۴۴ دقیقه عرض جغرافیایی و ۶۰ درجه و ۴۶ دقیقه طول شرقی که در مسیر ارتباطی تربت جام و فریمان به طرف مشهد، در فاصله ۶۰ کیلومتری جنوب تربت جام قرار داشته و در یک دشت نسبتاً وسیع به نام دشت تایباد واقع شده است (کامران و برآبادی، ۱۳۸۸:۳۶). ارتفاع این شهر از سطح آبهای آزاد به ۸۰۶ متر گزارش شده است. زبان مردم شهر تایباد فارسی است و به گویش فارسی دری صحبت می کنند (قلعه خاکی، ۱۳۹۶:۶). شهرداری تایباد در سال ۱۳۱۲ تاسیس شده و قدمتی حدود ۸۳ سال دارد. وسعت شهر در بدو تاسیس ۳۵۰ هکتار شامل یک خیابان و جمعیت آن حدود ۸۰۰۰ نفر بوده است که دارای بخشداری، شهرداری و انجمن شهر بوده و در حال حاضر وسعت شهر ۱۲۶۲ هکتار می باشد و طبق سرشماری نفوس ۱۳۹۵ آمار جمعیت شهری ۵۶۵۶۲ نفر می باشد (قلعه خاکی، ۱۳۹۶:۹). شهر تایباد بزرگترین کانون شهری در پهنه شهرستان تایباد می باشد که همواره موج مهاجرتی روستاییان اطراف را در خود جذب کرده است. این شهر که تا چند سال قبل مهم ترین راه ورود قانونی و غیرقانونی اتباع کشور افغانستان به ایران بوده است، در سال های اخیر با کنترل بیشتر مرزها و سخت گیری های سال های اخیر کم کم با آرامش رو به رو شده و امواج مهاجرتی به آن کاهش یافته است (اکبرزاده استادی، ۱۳۹۴:۷۵).

بر این اساس پرداخت گردد. بنابراین در شهر مرزی تایید با راه اندازی اقتصاد غیررسمی تا حدودی می توان معشیت غیررسمی افراد و کارگران را ساماندهی نمود و از فضای عمومی برای معشیت کارگران شهری به ویژه بهره برداری نمود.

۵- ایجاد مناطق تجاری جدید: توجه به کاربری زمین از مسائل مهم در ساختار و اقتصاد شهر مرزی است. ارتقای کاربری قابل انعطاف زمین در موارد مقتضی توسعه چندجانبه آن از جمله مواردی است که به کمک این شاخص می تواند ارزیابی شود. از جمله سیاست‌هایی که با توجه به این معیار برای ارتقا شهر مرزی توصیه می شود، ایجاد مناطق جدید تجاری در تایید به منظور بیرون رونق اقتصادی و منطقه‌بندی جدید در راستای گسترش فعالیت‌های مرتبط با بخش اقتصاد است که می تواند برای رشد و توسعه این شهر موثر باشد (رزمی، ۱۳۸۷: ۷).

۶- کاهش فقر: استراتژی توسعه شهری معتقد است که شهر تنها در شرایطی می تواند پایدار باشد که ایجاد برابری و عدالت کند. بنابراین فقیران باید صدا و فضای کافی را برای زندگی در شهر مخصوصا در شهرهای مرزی داشته باشند. در این زمینه موضوعاتی مانند امنیت تصرف، اشتغال، دسترسی به خدمات اساسی، تخصیص برابر منابع شهر و قیمت مناسب خدمات قابل بحث هستند. شرط لازم در رویکرد CDS برای رسیدن به برابری و پایداری، رها کردن خیالبافی‌های فراگیر و جامع و در عوض جذب مشارکت توده‌های مهم بهره‌وران شهری در استراتژی‌ها و همچنین استفاده از دانش و نبوغ محلی برای اظهار نظر و دادن راه حل می باشد. ساختمان شهرها که در بیرون از آن حالت رقابتی و در درون آن حالت برابری وجود دارد و منطقه شهری که تولیدکننده و به طور اقتصادی پویا است در ارتباط با دیگر مناطق شهری رشد می کنند. این دو موضوع حالت رقابتی بین شهرها و در عین حال وابستگی متقابل آنها به یکدیگر امروزه بزرگ‌ترین چالش توسعه به حساب می آیند. این چالش‌ها ارتباط مستقیمی با موضوع کلیدی کاهش فقر دارند. کاهش فقر یک هدف مهم برای کل فرآیند CDS به حساب می آید اگرچه در بعضی از حالت‌ها میزان شفافیت آن نسبت به دیگر اهداف کم می باشد. در بسیاری از شهرها اطلاعات اساسی در مورد فقیران، موقعیت مسکن‌شان، شرایط کاری و نحوه خدمات‌دهی، به آسانی در دسترس نیست؛ بنابراین زمان قابل توجه و تلاش زیادی به این کار اختصاص داده می شود. شرکت دادن فقیران در گروه‌های سازمان داده شده در بسیاری از شهرها از طریق CDS امکان‌پذیر شده است (اشرفی، ۱۳۸۸: ۹۵). بنابراین توجه به این رویکرد می تواند در توسعه شهرهای مرزی تایید نقش موثری داشته باشد.

۷- استراتژی توسعه گردشگری: از جمله این استراتژی‌ها مرتبط با شهر مرزی تایید می توان به مواردی به شرح زیر اشاره نمود: تقویت محصولات گردشگری از طریق جذاب نمودن برنامه‌ها و عمق بخشیدن به آنها به منظور طولانی تر کردن مدت اقامت گردشگران، همکاری با سازمان‌های مسول امر توسعه پایدار در شهرها به منظور ارائه و اتخاذ روش‌های توسعه پایدار و مدیریت در زمینه گردشگری، ایجاد اماکن مناسب برای گذراندن تعطیلات و انجام ورزش‌های مختلف در شهرها، برگزاری مراکز مخصوص برای کنفرانس‌ها، سمینارها، جشنواره‌ها و نمایشگاه‌ها در مراکز شهری، اتخاذ روش‌های مطمئن و پایدار در امر توسعه و مدیریت.

۸- تعیین چارچوب مسولیت مالی: در جهت توسعه شهر مرزی تایید باید چارچوبی برای تصویب و نظارت بر مدیریت مالی دقیق از طریق تصویب قوانین مناسب به صورت یک برنامه مالی میان مدت (۱۰ساله) برای تعیین مخارج و درآمدها و انجام ممیزی منظم ایجاد گردد. اتخاذ این رویکرد مثبتی بر نتیجه از یک مکانسیم نظارتی قوی می باشد که می تواند یک تغییر مهم برای تبدیل نقاط عطف قابل نظارت بر نتایج ناشی از عملکرد هزینه گزینی باشد. سند این چارچوب اجرای بهتر برنامه‌هایی که مطابق با نیازهای مردم نواحی مرزی هستند باید تدوین شود. به عنوان مثال وزارت مسکن کاهش فقر شهری را مد نظر قرار داده است و هدف آن کاهش خانوارهای خانگی در زاغه‌ها و توسعه شهری است. بنابراین درصدد بهبود سیستم حمل و نقل عمومی شهری برمی آید. این سیستم قوی نظارتی بر اجرای برنامه همچنین مستلزم مشاوره‌های مکرر با همه ذی نفعان اعم از نمایندگان منتخب، گروه‌های

شهروندی، جوامع مدنی و کارشناسان است. باید در این چارچوب مشخص گردد که بازخورد برنامه‌ها متعلق به چه کسی و برای چه کسی و توسط چه کسی ساخته می‌شود.

۹- ایجاد یک صندوق توسعه در سطح شهر: در آمد حاصل از منابع نوآورانه مانند درآمدزایی زمین و سایر ابزارهای مبتنی بر زمین باید در شهر تایباد جمع آوری گردند. صندوق توسعه از طریق پروژه‌های زیرساختی برای تامین پناهگاه‌هایی برای فقرای شهری در شهرهای مربوطه به شدت به سرمایه گذاری در پروژه‌های حمل و نقل دارد. برای ایجاد چنین صندوقی باید وجوه ممکن در هر بخش توسط یک واسطه مالی در امور خارجه جمع آوری گردد و پس از آن می‌توان الزامات تامین بودجه را جمع آوری نمود و در مقیاس کلان اقتصاد شهری به کار گرفت.

۲-۱-۴- استراتژی‌های سیاسی-حکومتی

۱- توجه به نهادهای محلی مانند شهرداری‌ها: اقتصاد شهری در نواحی مرزی تاثیر بسزایی در معادلات سیاسی کشورها دارد، در کشورهای توسعه یافته صنعتی تحت تاثیر قدرت اقتصادی شهرداری‌ها قرار دارند. شهرداری‌ها دارای شرکت‌های بزرگ ساخت و ساز و موسسات اعتباری هستند. در کشورهای توسعه یافته یک بنگاه اقتصادی قوی شهرداری‌ها محسوب می‌شوند. این قدرت به کنترل بهتر و برنامه‌ریزی موثرتر کمک می‌کند و در نتیجه در پایدار بودن شهرداری قراریند توسعه موثر است. شهرداری‌ها و شوراهای باید یک سیستم علمی و حرفه‌ای داشته باشند تا بتوانند ساختارهای را شکل دهند که در سایه آن اعتلای اقتصادی برای شهر مرزی تایباد فراهم گردد و از سوی دیگر شوراهای شهر باید با یک سیستم باز از همه صاحب نظران برنامه‌ها و راهکارهایی ارائه شده در جهت ایجاد توسعه و مدیریت شهری در نواحی مرزی استفاده به عمل آید.

۲- توجه به برنامه ریزی بخشی: هدف از این نوع برنامه ریزی نگهداری بازار سوسیالیستی محور در کشورهای توسعه یافته با توجه به ویژگی‌های مکانی و عدم تمرکز با قوانین برنامه‌ریزی توسط ایالت‌ها و استان‌ها است. فدرال در برنامه‌های دولت از اختیارات و فعالیت‌های جامعی در جهت کنترل کاربری اراضی و حفظ تعادل بین منطبق مختلف برخوردار است. برنامه‌ریزی در این سطح به صورت محلی انجام می‌گیرد و فعالیت دولت یا یک ایالت معمولی را با توجه به برنامه‌های خاص خود در بر خواهد گرفت. به عنوان مثال می‌توان نقش دولت را در سیستم بزرگراهی یا حفظ منابع مشاهده نمود. برنامه‌های بخشی با ایجاد سیاست‌هایی در جهت انسجام بین محلی برای سازگاری بیشتر زیرساخت‌ها صورت می‌گیرند. این برنامه‌ها استانداردهای مجاز و تاثیراتی که استفاده از آنها را برای جوامع مجاز می‌داند را در بر دارد. این برنامه‌های همچنین تابع استانداردهای تعیین شده برای محیط زیست هستند. از سویی دیگر لازم نیست تا برنامه‌های محلی از سوی سطوح بالاتر دولت به تایید برسند بلکه توزیع وجوه می‌تواند ثبات این نوع برنامه‌ها را تضمین نماید. یکی از اهداف اصلی و مهم برنامه‌های بخشی برای تعیین اهداف تولیدی شرکت‌های بزرگ در جهت در دسترس بودن مواد اولیه و وسایل تولید که اقتصاد بازار به آنها نیاز دارد می‌باشد و شرکت‌ها باید به تقاضا و هزینه‌های به درستی پاسخ دهند و موقعیت مکانی مناسبی را در جهت بهره برداری از منابع تولیدی طراحی نمایند. دولت همچنین با استفاده از این برنامه‌ها می‌تواند منابعی را در جهت تعادل در توسعه همه جانبه شهر تایباد فراهم آورد. و مسولیت پذیری و خودکفایی ملی را به نمایش بگذارد. برنامه ریزی بخشی از سویی دیگر سبب افزایش هماهنگی بین بخش‌های مختلف می‌گردد و برنامه‌های کاربری اراضی تهیه شده توسط سطوح محلی را با منابع طبیعی و زیست محیطی انطباق می‌دهد. بنابراین به خوبی می‌توان مشاهده نمود که این نوع برنامه ریزی در شهر مرزی تایباد می‌تواند تاثیرات قابل توجهی در رشد و توسعه شهری در تمامی ابعاد داشته باشد.

۳- گسترش نقش بخش خصوصی در سرمایه گذاری زیرساخت‌ها: در روند سرمایه گذاری اتکا بر بخش دولتی باید کاهش یابد و بودجه اعطایی برای خدمات زیرساختی باید از تنوع مالی کافی و لازم در جهت توسعه زیرساخت‌ها با تمرکز بر افزایش نقش بخش خصوصی به عنوان یک منبع مالی توسعه دهنده زیرساخت در نظر گرفته شود. این استراتژی نقش فزاینده

دولت‌های محلی در ارتقا سرمایه‌گذاری‌های زیرساختی مطابق با سیاست عدم تمرکز دولت است. افزایش مشارکت در بخش خصوصی با هماهنگی دولت‌های محلی پشتیبانی می‌شود و سبب عدم تمرکز سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌ها می‌گردد. این روند جدید می‌تواند بر حاکمیت سطح دولت محلی و اصلاحات اساسی مرتبط با برنامه‌ریزی و مدیریت خدمات زیرساختی و همچنین پیشرفت در تامین منابع مالی منجر گردد. بدین صورت که این امکان برای دولت‌ها فراهم گردد تا اعتبار خود را از طریق پوشش تعرفه و هزینه‌ها جهت بهره‌برداری، نگهداری و سرمایه‌گذاری با توجه به توسعه منابع مالی جدید در آمدی افزایش دهند. بنابراین از این طریق بازایی هزینه توسط شرکت‌ها افزایش یافته که خود امکان تامین مالی با استفاده از درآمد حفظ شده را فراهم می‌کند (Coulthart, 2017).

۴- استراتژی انسجام منطقه‌ای: ساختار انسجام منطقه‌ای از جمله استراتژی‌هایی محسوب می‌گردد که سبب رابطه بین برنامه‌ریزی مکانی و ترافیک، حمل و نقل می‌گردد. در این استراتژی به وضوح می‌توان سطح آمادگی سیاسی برای توسعه منطقه از طریق پراکندگی پایدار چشم انداز فضای سبز و توسعه شهری مبتنی بر کیفیت زندگی و جذابیت در حمایت از کشاورزی در حاشیه شهر مرزی را مشاهده نمود (Westerink, 2013). اما مسئله‌ای که در این نوع استراتژی مهم می‌باشد این است که مناطق شهری معمولاً بین شهرداری‌های محلی تقسیم شده‌اند و از درجه خاصی از استقلال در برنامه‌ریزی و سیاست سرزمینی یکپارچه برخوردار هستند. رویکردهای بالاتر از سطح محلی برای توسعه شهرها در جهت منافع مورد نیاز است که دولت‌های رسمی از قدرت و توانایی کنترل و هماهنگی برای کل منطقه شهری با توجه به توسعه فضایی بهره‌مند هستند. حاکمیت خوب یعنی در حوزه بحث‌ها عمومی مشارکت‌ها تعامل و گفت و گو بین شهروندان سازمان‌ها و دولت‌های محلی بدون هیچگونه پیش شرطی وجود داشته باشد (Buyck, 2008). به عنوان یک نمونه موفق از مدیریت می‌توان به یک استراتژی کلی در جهت حمایت از کشاورزان فضای سبز در سطح شهر نام برد. برای پیش روی در این برنامه‌ها لازم است تا ساختار اقتصادی غیرمتمرکزی به وجود آید تا بتواند به درستی بر بعد منافع محلی و هماهنگی کلی و همکاری با نواحی همجوار را به درستی فراهم آورد (Evans, 2005). این نوع برنامه‌ریزی به خوبی می‌تواند سیاست‌های زیست محیطی را که به گسترش ششهر تایباد کمک می‌کند را با توجه به سیاست‌ها مالی و بخشی نیز فراهم آورد.

۵- گسترش مشارکت‌های خارجی: مشارکت خارجی در عرصه داخلی سبب ایجاد یک سیستم پیچیده به عنوان شریک و واسطه بین جوامع شهری و اقدامات و برنامه‌ریزی‌های مرتبط می‌تواند عمل نماید. ایجاد ظرفیت‌هایی که بتواند شرکا را به منافع خود آگاه سازد تا از این طریق بتوانند به خوبی از قدرت عملکردی و رهبری برخوردار گردند می‌تواند شهرها را به کانون فزاینده‌ای برای توسعه در سطح محلی تبدیل نماید (UNDP, 2014). در ارتباط با شهر مرزی تایباد می‌توان بیان نمود که مشارکت خارجی می‌تواند سبب توسعه در تمامی ابعاد و جنبه‌های موجود شهری گردد.

۶- پیوند دادن سطح ملی به سطح محلی: فرایندهای برنامه‌ریزی و بودجه باید در برگیرنده تمامی سطوح باشد. مقامات شهرداری برنامه‌ریزی‌هایی را باید اعمال نمایند که اقدامات مشخصی از جمله افزایش حمایت از توسعه و پالایش ملی، توسعه سیاست‌های شهری ملی، عدم تمرکز دولت، تمرکززدایی مالی، سیاست ملی در جهت تغییرات آب و هوایی، کاهش مخاطرات بلایای طبیعی، انعطاف پذیری، مشاوره در مورد برنامه‌ریزی، منطقه بندی، شفافیت و استراتژی‌های ضد فساد در ارتباط با ارائه خدمات، خدمات شهری و زیرساخت‌های مرتبط. دولت‌ها باید با ریسکی آگاهانه در سطح محلی و ملی از بروز و فاجعه‌های زیست محیطی از طریق برنامه‌ریزی توسعه شهری و بودجه‌ریزی برای آن جلوگیری به عمل آورند (UNDP, 2015). در واقع توسعه شهری به خصوص در نواحی شهری با تامین مسکن و فقر در ارتباط مستقیم قرار دارد. ارتباط با شهر مرزی تایباد نیز باید بیان نمود که در این منطقه توسعه مسکن و شهرسازی سبب کاهش فقر می‌گردد و اثربخشی و کارایی مدیریت شهری را به نمایش

می گذارد. بنابراین برای رسیدن به این اهداف باید تلاشی هماهنگ برای همگرایی برنامه‌ها و ایجاد ابتکار عمل برای وزارتخانه‌ها و ادغام آنها صورت گیرد. این امر نیازمند همگرایی بین دولت‌های محلی با دولت مرکزی است که در سطح شهرداری با هم همگرا می‌شوند.

۷- ظرفیت سازی برای مسئولان شهرداری و سایر ذینفعان محلی و منطقه‌ای: زیربنای استراتژی توسعه شهری نواحی

مرزی منعکس شده در مدیریت شهری است بنابراین باید چارچوبی برای حمایت از دولت محلی و توسعه محلی آن توسط سازمان‌های مختلف صورت گیرد. این امر شامل شناسایی نیازهای ظرفیت و توسعه در راستای سیاستگذاری، نهادهای فنی و فردی با تمرکز ویژه بر عملکردهای مختلف شهرداری و سایر بازیگران دخیل در سیستم‌های شهری است. بنابراین باید ظرفیت‌های جامعه مدنی و گروه‌های مختلف حاضر در آن را توسعه داد از جمله گروه‌های فقیر شهری، حاشیه‌نشینان، جوانان و زنان تا این اطمینان حاصل شود آنها نقش موثری بر مسیر توسعه شهرها در یک مسیر پایدار فراگیر و مقاوم دارند. به عنوان مثال می‌توان بیان نمود که رهبران موفق شهری دارای یک نگرش طولانی مدت در ارتباط با برنامه‌های توسعه شهری هستند و از این عامل به عنوان ابزاری برای جمع‌آوری اطلاعات جهت توسعه شهری شهرها بهره می‌گیرند. چشم‌اندازهای مشترک و طولانی مدت می‌توانند برای مذاکره در مورد تغییرات و تبادلات تجاری و کوتاه نمودن مسیر شهرها کمک‌شایان توجهی نماید. در ارتباط با شهر مرزی تایباد باید بیان نمود که سرمایه‌گذاری در حمل و نقل پایدار و شبکه‌های انرژی در کوتاه مدت سبب افزایش هزینه‌های کمتری است و این عامل خود سبب ایجاد یک دید مشترک از شهر پایدار مقاوم و فراگیر می‌شود که می‌تواند فضای سیاسی را برای تایباد فراهم آورد و مقامات را برای کاهش فقر شهری ملزم نماید.

۸- شفافیت و پاسخگویی در نواحی مرزی: شفافیت در تصمیم‌گیری و پاسخگویی مقامات محلی به شهروندان از اصول

اساسی حکومتداری خوب محسوب می‌گردد و شفافیت و پاسخگویی برای درک ذی‌نفعان از دولت محلی از اهمیت وافر برخوردار است. دسترسی به اطلاعات کلیدی اطمینان از شفافیت و پاسخگویی را برای افراد فراهم می‌آورد. قوانین و سیاست‌های عمومی باید به شکلی شفاف قایل‌پیش‌بینی و یکنواخت اعمال گردند و سیستم‌های بازخورد عمومی مانند کارت‌های گزارش باید برای تمامی سازمان‌ها و ادارات در نظر گرفته شود. مقامات منتخب و منصوب شده و کارمندان دولت باید به عنوان نمونه‌ای از استانداردهای بالای صداقت حرفه‌ای و شخصی را از خود نشان دهند. در زمینه برنامه‌ریزی استراتژیک شهری، شفافیت و پاسخگویی از طریق مشارکت فعال سهامداران در تعیین اولویت‌ها و تصمیم‌گیری در مورد چگونگی هزینه‌های عمومی در مراحل مناقصه و خرید عمل می‌گردد. مشارکت ذی‌نفعان در تنظیم اولویت و تهیه برنامه‌ها باید با تسهیل در دسترسی همراه باشد تا بتوانند به اطلاعات از جمله آمار و داده‌های مالی شهرداری و سایر سازمان‌های مرتبط با توسعه شهری را برای خود فراهم آورند. این سیستم‌ها باید به گونه‌ای طراحی شوند که به طور مساوی در دسترس همه اقشار جامعه قرار گیرد (United Nations Human Settlements Programme, 2007).

۹- توانمندسازی نهاد شهرداری: این عامل نقش مهمی در تصمیم‌گیری‌های مرتبط با فرایندهای توسعه مشارکتی در توسعه

شهر مرزی ایفا می‌نماید. بنابراین ارگان‌های شهری باید در تلاش برای توانمندسازی شهرداری باشند تا این سازمان با اقتدار مناسب بتواند به ارائه خدمات شهری در نواحی مرزی بپردازد. به عنوان مثال در یک منطقه شهری مرزی باید کمیته برنامه‌ریزی جهت بررسی کلانشهرها تشکیل شود. در شرایط محلی باید تعیین شود که آیا شهرهای مرزی باید در هر یک از آنها شهرداری مرکزی با سیستم شهرداری اجرایی اتخاذ شود. همچنین به رئیس اجرایی این نوع شهرها باید توصیه نمود که برای اجرای یک سیستم کارآمد از نیروی لازم جهت ارائه خدمات شهری به روشی که اقتصادهای انباشتگی را مهار کند و بی‌نظمی‌های احتقان را به حداقل

ممکن برساند و سبب ایجاد محیطی مناسب جهت سرمایه گذاری و تولید و بهبود معشیت مردم گردد ایجاد نماید. از این رو توانمندسازی مناسب شهرداری تایباد به عنوان یک اصطلاح کلیدی در مدیریت و توسعه شهری مد نظر قرار دارد.

۱۰- نهادهای سازی و حرفه‌ای شدن کادر شهری: هر کشوری باید یک نهاد اختصاصی را برای کادر شهری به خصوص در نواحی مرزی با مهارت فنی لازم نهادهای سازی نماید. کادر باید مناطق مهم مدیریت شهری را تحت پوشش خود قرار دهد و برای افزایش پیچیدگی‌های شهرهای مدرن مجهز باشند. دولت‌های محلی باید به درستی قوانین مرتبط با استخدام را که شامل هنجارهای مربوط به استخدام مستقیم و جذب کادر با استعداد و با کیفیت بالا در یک مسیر شغلی دارا باشد تا از این طریق بتواند به سطح بالاتری از مقیاس محلی رسیده و از تجربه آنان برای پیشرفت و توسعه شهری بهتر بهره گرفت. از سویی دیگر برای رفع کسری مهارت‌ها در کوتاه مدت و میان مدت سیاست جذب در بخش خصوصی و استخدام مشاوران خارجی از طریق یک روند مدیریت مدرن باید صورت گیرد. بنابراین از این طریق دولت‌ها می‌توانند لیستی از شیوه‌های کارآمد شهری را در نظر داشته باشند و از موسسات خصوصی حرفه‌ای برای استفاده از استعدادهای آنان در راستای مدیریت شهری تایباد بهره گیرند.

۳-۱-۴- استراتژی‌های اجتماعی-فرهنگی

۱- توجه به سیاست‌های مسکن در نواحی شهری مرزی: توجه به سیاست تامین مسکن برای گروه‌های کم درآمد به بیانیه رسمی نیکسون در سال ۱۹۷۳ در زمینه کمک رسمی دولت ایالات متحده آمریکا در امر خانه سازی برای خانواده‌های کم درآمد برمی‌گردد. این گرایش در کشورهای در حال توسعه عبارت بود از رو به رو شدن غیرمستقیم با سکونت غیر رسمی ساختن مسکن برای ساکنان زاغه‌ها و جابه جایی آنها، که این سیاست‌ها نیز از دهه ۱۹۶۰ میلادی شکل گرفتند. سیاست‌های مورد نظر عموماً از رویکرد برنامه‌ریزی شهری سنتی تاثیر پذیرفته است و در آن توسعه و آرایش کالبدی شهرها بر ملاحظات شهروندی و ریخت شناسی اجتماعی ارجحیت داشته است. در دهه ۱۹۷۰ برنامه‌های جدید با نام طرح‌های زمین یا آماده سازی حداقل زمین نیز رواج پیدا نموده است. در اواخر دهه ۱۹۸۰ نیز راهبرد توانمند سازی به عنوان راهبرد اصلی برای تامین مسکن گروه‌های کم درآمد شهری مطرح گردید. این راهبرد بر این اصل استوار بود که دولت به جای ارائه مسکن‌های آماده به گروه‌ها مورد نظر، آنها را از طریق یارانه‌های کمکی و عرضه مصالح استاندارد قادر به ساختن و بهبود شرایط مسکونی خود سازد. در دهه اخیر استراتژی تامین مسکن در ایران عموماً ناظر بر عرضه و گسترش مسکن اجتماعی (با مساحت کمتر از ۵۰ مترمربع) و تولید انبوه آن تأکید داشته است که براساس این راهبرد اهداف اجتماعی مسکن با پذیرش حداقل استانداردهای مناسب و پذیرفتنی مدنظر است، و در مواقعی نیز از این سیاست با عنوان راهبرد «پاک» پس انداز، انبوه‌سازی و کوچک‌سازی) یاد شده است. در سال‌های اخیر، سیاست‌های کنونی تامین مسکن گروه‌های کم درآمد شهر تایباد عموماً بر محورهایی چون واگذاری زمین ارزان در شهر تایباد، پرداخت یارانه به صورت وام مسکن، ساخت واحدهای مسکونی اجاره به شرط تملیک، ایجاد صندوق‌ها و تعاونی‌های مسکن و طرح مسکن ۹۹ ساله، شکل گرفته است (حیدری، ۱۳۸۹: ۶۹).

۲- مدیریت محله محور: یکی از راهبردهای که می‌تواند به کمک محلات شهرهای نواحی مرزی بیاید و به برطرف شدن مشکلات و معضلات بینجامد استفاده از «مدیریت محله محور» می‌باشد، که یکی از بهترین راهکارها برای کاهش مشکلات شهری نواحی مرزی است؛ زیرا محله به عنوان یک واحد جغرافیایی-تاریخی که هویت نمادین آن بر اساس مناسبات و روابط اجتماعی و فرهنگی شکل گرفته، مناسب‌ترین و پایدارترین شکل یک سازمان اجتماعی می‌باشد که بتواند بهترین راه تصمیم‌گیری و اجرا را در اداره امور شهر نمایش دهد. امروزه در اداره شهرها، «مدیریت محله محور» برای تقویت روابط و مناسبات اجتماعی بیش از پیش ضروری به نظر می‌رسد. همچنین برای حل مشکلات شهرنشینی، رهیافت توسعه اجتماعات محله‌ای با تأکید بر پایداری شهری با رویکردی مردم محور و توانمندسازی محلات در مدیریت شهری، جایگاه ویژه‌ای یافته که توسعه اجتماعات محله‌ای با به

کارگیری الگوهای مدیریتی پایدار امکانپذیر است. شکل گیری ساختار مدیریت محله‌ای مستلزم تجدید ساخت امور شهری در شهر تایباد است. به هر حال با توسعه شهر و تمرکز فعالیت‌های صنعتی و اقتصادی در مرکز شهر، توجه به محلات شهر بیشتر می‌شود. در این میان، مطالعه جغرافیایی شهر بر مبنای سطوح خرد شهر (محلات شهری) و توانمندسازی آن در راستای استفاده بهینه از سرمایه‌های انسانی، اجتماعی، کالبدی، اقتصادی و ... که به بهبود شرایط اجتماعی-اقتصادی، زیست‌محیطی در سطوح بالاتر منجر خواهد شد، باید در اولویت کاری برنامه‌ریزان شهری قرار گیرد (تقوایی، ۱۳۹۳: ۱۲۸).

۳- چشم انداز سازی شهر مرزی: مفهوم چشم‌انداز عبارت است از آینده دور از دسترس و مطلوب یک فرد، شرکت، جامعه و یا یک شهر. چشم‌انداز توسعه شهر یعنی آرزوهایی برای آینده شهر. به عبارت دیگر چشم‌انداز، شمایی است که مسیر را نشان می‌دهد، اما دست یابی به آن مقدور نیست. در واقع چشم‌انداز کمک می‌کند که بتوان جایگاه آینده شهر را بهتر شناخت و از مزایا و فرصتهایی که در اختیار قرار می‌دهد، بهره‌مند شد. چشم‌انداز دارای ویژگی‌هایی است که عبارتند از: نشان دادن مقصد روشن و مشخص به مردم و بخش‌های شهری، ارائه تصویر از آینده مطلوب شهر، جامع و یکپارچگی چشم‌انداز و تحرک و برانگیزانندگی نیروهای مختلف در شهر. تدوین چشم‌انداز آینده برای شهر مرزی تایباد و محلات مستلزم مجموعه‌ای فعالیت‌هاست که در قالب فرآیندی به نام فرآیند چشم‌انداز سازی، سازماندهی شده‌اند. فرآیند چشم‌انداز سازی در انطباق با شرایط جغرافیایی، اقتصادی، اجتماعی و سیاسی جوامع مختلف متنوع است. از این رو برخی نهادها، نظیر بانک جهانی و سازمان ائتلاف شهرها که عمدتاً در رابطه با کشورهای کم توسعه فعالیت می‌نمایند، الگوی معینی را در قالب، مدل CDS برای چشم‌انداز سازی توصیه نموده‌اند (علوی، ۱۳۹۴: ۲۶).

۴- توجه به سرمایه اجتماعی در نواحی مرزی: بر اساس نظر جیمز کلمان، جامعه شناس آمریکایی، سرمایه اجتماعی عبارت است از توانایی افراد برای همکاری با یکدیگر به منظور دستیابی به اهداف مشترک در گروه‌ها و سازمان‌ها. برای شناخت میزان و یا ظرفیت سرمایه اجتماعی در شهر مرزی می‌توان از شاخص‌های زیر استفاده کرد: تعداد و نوع تشکل‌ها، سازمان‌ها و انجمن‌های غیر دولتی و محلی، سرانه آن‌ها و طول زمان عضویت، گروه‌های اجتماعی و تعداد سرانه آن‌ها، میزان آگاهی و شناخت مردم نسبت به ساختارهای اجتماعی. به عبارت دیگر سرمایه اجتماعی از طریق سنجش میزان عضویت در گروه‌ها و شبکه‌ها تعیین می‌شود. بنابراین توجه به این عامل می‌تواند از نقش بسزایی در توسعه و رشد شهر مرزی تایباد برخوردار باشد.

۵- توجه به امر آموزش: تغییر و تحرک اجتماعی با توانایی سیستم آموزشی برای مجهز کردن جمعیت به مهارت‌های زندگی و همچنین اشتغال مرتبط می‌باشد. در زمانی که اقتصاد شهر مرزی تایباد بیش از پیش گسترش می‌یابد و بخش خدمات متنوع‌تر می‌شود، شغل‌ها تخصصی‌تر می‌شوند و در نتیجه نیاز به افزایش آگاهی‌ها برای ارتباط با جهانی نوین به سرعت توسعه پیدا می‌کند باید به این عامل توجه بسزایی داشت و با راه‌اندازی مراکز آموزشی و آموزش مهارت کار با تخصص بالا در اولویت تدوین سیاست‌های دولت مرکزی قرار گیرد.

۶- تقویت مشارکت در دو سطح رسمی و غیر رسمی: مشارکت در جامعه به صورت‌های مختلفی وجود دارد، اما مشارکتی که به صورت مستمر وجود داشته باشد از اهمیت بالایی برخوردار است. یکی از راهکارهایی که می‌تواند این مشارکت را در شهر مرزی تایباد در راستای بهبود وضعیت اجتماعی فرهنگی گسترش دهد ذی نفع ساختن مردم در منافع مرتبط با امر توسعه است. با این عمل میزان مشارکت نه تنها افزایش می‌یابد بلکه ضرورت استمرار آن نیز تقویت می‌گردد و به صورت مستقیم بر روند توسعه شهری تایباد تاثیر گذار می‌شود (لطیفی، ۱۳۸۲: ۱۴۸). در واقع برای نهادینه نمودن فرآیند توسعه مشارکتی برای اجرای بهتر و موثرتر عملکردهای واگذار شده به شهرداری براساس قانون اساسی کشور باید با حضور تمامی شهروندان در یک یا دو منطقه رای گیری

صورت گیرد و یک کمیته کوچک متشکل از شهروندان در این مناطق به وجود آید. این ساختارها باید بیشتر از طریق قدرتمند نمودن تصویب قانون مشارکت در انجمن‌ها پدید آیند و بخشی از اصلاحات قوانین شهری را در اختیار گیرند.

۷- برقراری برابری جنسیتی: ایجاد اصول منصفانه برای تخصیص زمین، توسعه زیرساخت‌ها، قیمت گذاری خدمات و مشارکت در تعیین اولویت‌ها قرار دارد. ایجاد سرمایه‌گذاری مشوق در بخش‌های هدفمند و مناطق جغرافیایی متفاوت از دیگر جنبه‌های توسعه عادلانه است. فرایند برنامه‌ریزی استراتژیک شهری بر اهمیت حضور نمایندگان تاکید دارد تا امکان شناسایی تمامی گروه‌های ذی نفع از طریق شناسایی نیازهای آنها امکانپذیر گردد. مرحله مشارکت همه ذی نفعان در یک مشاوره گسترده شهری این امکان را فراهم می‌آورد تا بتوان بهتر اولویت‌های توسعه شهر را تعیین نمود. بنابراین دسترسی به فرایندهای تصمیم‌گیری مهم‌ترین جنبه از عدالت محسوب می‌گردد. برابری جنسیتی نیز یک جنبه اصلی در حکمرانی خوب محسوب می‌گردد. و به عنوان امری ضروری در توسعه شهرک‌های پایدار انسانی تلقی می‌شود. برابری بین زن و مرد در حکومت‌ها اغلب به برابری و مساوات زنان در خانواده، مشارکت برابر زنان در زندگی عمومی، دسترسی برابر زنان به منابع از جمله زمین و املاک و دسترسی مساوی زنان به اطلاعات و آموزش و همچنین تصمیم‌گیری امری مهم است که باید مورد توجه برنامه‌ریزان توسعه شهری در جهت توسعه شهر مرزی قرار گیرد.

۲-۴- یافته‌های میدانی

تکنیک دیمتل توسط فونتال گابوس در سال ۱۹۷۱ ارائه شده است و یکی از روش‌های تصمیم‌گیری براساس مقایسات زوجی است که نتایج حاصل از آن با مراجعه به نخبگان بدست خواهد آمد. از این تکنیک در استخراج عوامل سیستمی و ساختاردهی نظام‌مند استفاده می‌شود. از آنجا که گراف‌ها به خوبی نشان‌دهنده روابط عناصر با یک سیستم را نشان می‌دهند لذا این تکنیک مبتنی بر نمودارهایی است که می‌تواند عوامل درگیر را به دو گروه علت و معلوم تقسیم نماید و رابطه میان آنها را به صورت یک مدل ساختاری قابل درک در آورده. محققینی که برای این بخش از پژوهش انتخاب شدند شامل ۶ متخصص در جغرافیا و ژئوپلیتیک بودند. با توجه به اینکه تمامی عناصر تشکیل دهنده توسعه شهری در ارتباط با یکدیگر و در غالب یک رویکرد سیستمی مطرح می‌شوند و دارای ارتباطات گسترده‌ای هستند برای تعیین میزان این ارتباطات از روش سیستمی دیمتل استفاده شد که در ادامه به بررسی این موضوع پرداخته می‌شود:

بررسی مدیریت مرزها براساس ۲۶ معیار و شاخص مطابق جدول (۱) پرداخته شد. برای بررسی معیارها از نظر ۲۸ خبره استفاده شده است. میزان اهمیت شاخص‌ها $(J_i + R_i)$ و رابطه بین معیارها $(J_i - R_i)$ مشخص می‌گردد. اگر $J_i - R_i > 0$ باشد معیار مربوطه اثرگذار و اگر $J_i - R_i < 0$ باشد معیار مربوطه اثرپذیر است. جدول بالا، $J_i - R_i$ و $D_i + R_i$ را نشان می‌دهد. نمودار (۱) میزان اهمیت و تأثیرگذاری و تأثیرپذیری بین معیارها را نشان می‌دهد. بردار افقی $(J + R)$ میزان تأثیر و تأثر عامل مورد نظر در سیستم است. به عبارت دیگر هرچه مقدار $J + R$ عاملی بیشتر باشد، آن عامل تعامل بیشتری با سایر عوامل سیستم دارد. متغیرهایی مانند گسترش نقش بخش خصوصی در سرمایه‌گذاری زیرساخت‌ها، توجه به برنامه ریزی بخشی، استراتژی انسجام منطقه‌ای، پیوند دادن سطح ملی به سطح محلی، گسترش مشارکت‌های خارجی، ایجاد یک صندوق توسعه در سطح شهر، کاهش فقر، تقویت مشارکت در دو سطح رسمی و غیر رسمی و ... در منطقه نشان دهنده تعامل بالا و ارتباط سیستمی قوی با سایر متغیرها هستند. از سویی دیگر همانگونه که ملاحظه می‌گردد بردار عمودی $(J - R)$ قدرت تأثیرگذاری هر عامل را نشان می‌دهد. متغیر گسترش نقش بخش خصوصی در سرمایه‌گذاری زیرساخت‌ها، ایجاد یک صندوق توسعه در سطح شهر، تقویت مشارکت در دو سطح رسمی و غیر رسمی، توجه به سرمایه اجتماعی در نواحی مرزی، ایجاد مناطق تجاری جدید، ظرفیت‌سازی برای مسئولان، توجه به امر آموزش، شفافیت و پاسخگویی در نواحی مرزی و ... علت این مدل سیستمی محسوب می‌شوند. و عواملی مانند توجه به برنامه

ریزی بخشی، پیوند دادن سطح ملی به سطح محلی، ایجاد یک صندوق توسعه در سطح شهر، چشم انداز سازی شهر مرزی، برقراری برابری جنسیتی، استراتژی توسعه گردشگری و ... به عنوان معلول نمایش داده شده است. به طور کلی اگر $J - R$ مثبت باشد، متغیر یک متغیر علی محسوب می شود و اگر منفی باشد، معلول محسوب می شود.

جدول (۱). محاسبه روابط میان شاخص های توسعه شهری تایباد

R-J	R+J	مجموع ستونی J	مجموع ستونی R	شاخص
0.3899	9.4644	4.5373	4.9272	گسترش نقش بخش خصوصی در سرمایه گذاری زیرساخت ها
0.6256	8.7541	4.0643	4.6898	توجه به سرمایه اجتماعی در نواحی مرزی
0.4187	8.7674	4.1743	4.593	تقویت مشارکت در دو سطح رسمی و غیر رسمی
-0.0239	9.1558	4.5898	4.5659	توجه به برنامه ریزی بخشی
0.065	8.9928	4.4639	4.5289	گسترش مشارکت های خارجی
-0.05	9.0245	4.5373	4.4873	استراتژی انسجام منطقه ای
-0.0667	9.0078	4.5373	4.4706	پیوند دادن سطح ملی به سطح محلی
-0.006	8.8534	4.4297	4.4237	کاهش فقر
0.0653	8.7082	4.3214	4.3868	ایجاد مناطق تجاری جدید
-0.1166	8.8715	4.4941	4.3775	ایجاد یک صندوق توسعه در سطح شهر
1.4993	7.0518	2.7762	4.2756	توجه به امر آموزش
-0.1334	8.5922	4.3628	4.2294	پشتیبانی از اقتصاد غیر رسمی
-0.253	8.2303	4.2416	3.9887	تعیین چارچوب مسولیت مالی
0.6023	6.9337	3.1657	3.768	توانمندسازی نهاد شهرداری
0.1865	7.3413	3.5774	3.7639	ظرفیت سازی برای مسئولان
0.68	6.8346	3.0773	3.7573	نهادینه سازی و حرفه ای شدن کادر شهری
0.2458	7.0231	3.3887	3.6344	شفافیت و پاسخگویی در نواحی مرزی
0.3203	6.9111	3.2954	3.6157	مدیریت محله محور
-0.7639	7.9608	4.3623	3.5985	توجه به زیرساخت ها و ارائه خدمات
-0.8211	8.0044	4.4127	3.5916	سرمایه گذاری در زمینه اشتغال
-0.857	7.9728	4.4149	3.5579	پشتیبانی از کسب و کار نواحی مرزی
-0.7023	7.5841	4.1432	3.4409	توجه به نهادهای محلی مانند شهرداری ها
-0.8254	7.4479	4.1366	3.3113	استراتژی توسعه گردشگری
-0.4444	7.0092	3.7268	3.2824	برقراری برابری جنسیتی
-0.1608	6.3666	3.2637	3.1029	چشم انداز سازی شهر مرزی
0.1257	5.5239	2.6991	2.8248	توجه به سیاست های مسکن در نواحی شهری مرزی

شکل (۲). روابط علی و معلولی بین شاخص‌ها

نتیجه گیری

برنامه ریزی‌های مرتبط با توسعه شهرهای مرزی از اهمیت بسزایی برخوردار است. زیرا این امر به عنوان عاملی مهم و تاثیرگذار برای بهبود رابطه بین انسان، سرزمین و فعالیت‌های انسانی محسوب می‌گردد. در این بین مناطق مرزی ایران به خصوص مرزهای شرقی کشور از ویژگی‌هایی خاصی همچون هموار بودن، همجوار با همسایه پرتنش افغانستان، قاچاق کالا و مواد مخدر، بی ثباتی جمعیتی، معضلات فرهنگی و اجتماعی و ... روبرو است. بنابراین توجه به امر توسعه در این منطقه و تدوین استراتژی‌های مناسب با شرایط موجود ضروری است. بررسی داده‌های کتابخانه‌ای و میدانی و مراجعه به نظرات خبرگان نشان می‌دهد که متغیرهایی در توسعه شهرهای مرزی از اهمیت وافر برخوردار هستند. این متغیرها در ۳ استراتژی کلی شامل استراتژی‌های اجتماعی-فرهنگی، اقتصادی و سیاسی-حکومتی با ۲۶ شاخص کلی بررسی شد. یافته‌های تحقیق نشان داد که بین این متغیرها گسترش نقش بخش خصوصی در سرمایه گذاری زیرساخت‌ها (۹,۴۶۴۴)، توجه به برنامه ریزی بخشی (۹,۱۵۵۸)، استراتژی انسجام منطقه‌ای (۹,۰۲۴۵)، پیوند دادن سطح ملی به سطح محلی (۹,۰۰۷۸) دارای بیشترین اهمیت و متغیرهایی مانند توجه به سیاست‌های مسکن در نواحی شهری مرزی (۵,۵۲۳۹)، چشم انداز سازی شهر مرزی (۶,۳۶۶۶)، نهادینه سازی و حرفه ای شدن کادر شهری (۶,۸۳۴۶)، مدیریت محله محور (۶,۹۱۱۱) دارای کمترین میزان اهمیت هستند. بنابراین می‌توان مشاهده نمود که شاخص اقتصادی و سرمایه گذاری در این شهر مرزی به عنوان یکی از عوامل مهم و تاثیرگذار بر توسعه شهر محسوب می‌گردد. مه در تدوین سیاست‌ها و استراتژی‌های سطح بالا توسط دولتمردان و سیاستمداران باید مورد توجه بسیار قرار گیرد. زیرا توسعه اقتصادی در این شهر می‌تواند در ارتباط مستقیم با امنیت نواحی مرزی شرق کشور قرار گیرد.

پیشنهاد و توصیه‌های راهبردی:

- مدیریت مرزها به یک مقام محلی در یک کشور واگذار گردد تا به دلیل آشنایی لازم نسبت به ویژگی‌های طبیعی و انسانی اقدامات و برنامه‌های مناسب را تدوین نماید.
- چارچوب قانونی مشترکی برای اجرایی نمودن پروژه‌های مرتبط با همکاری مرزی صورت گیرد.
- ایجاد شرایطی مناسب برای عبور و مرور افراد، کالا و تحرک سرمایه
- بهبود در زیرساخت‌های حمل و نقل در مناطق مرزی به عنوان پایه‌ای برای همکاری پایدار

- ایجاد زیرساخت‌هایی برای توسعه انتقال منابع انرژی با توجه به دارا بودن مسیر ترانزیتی مناسب
- بهره‌برداری از پتانسیل توسعه منطقه مرزی از طریق سرمایه‌گذاری و احداث بازارچه‌های مرزی
- تنوع فعالیت‌ها در روستاها و مناطق محروم‌تر، ترویج شبکه‌های مرزی و بهبود کیفیت منابع انسانی
- ایجاد و گسترش امکانات اجتماعی با استفاده از مناطق تجاری مرزی
- چرخش در دیدگاه‌های مبتنی بر امنیت و تهدیدی محور بر منطقه مرزی تایباد و جایگزین نمودن آن با دیدگاه فرصت محور

منابع

- اشرفی، یوسف (۱۳۸۸). رویکردی جدید در برنامه ریزی شهری در رویکردی تحلیلی، فصلنامه مدیریت شهری، شماره ۲۳، بهار ۱۳۸۸.
- بهرامی جاف، ساجد، جان پرور، محسن، شهبازی، محبوبه، مازندرانی، دریا. (۱۳۹۹). سنجش عوامل مؤثر بر پایداری اقتصادی شهرهای مرزی (مطالعه موردی: شهر سردشت). جغرافیا و توسعه فضای شهری، ۷(۲)، ۲۱-۱.
- تقوایی، مسعود، حسینی خواه، حسین، علیزاده، جبار (۱۳۹۳). استراتژی توسعه شهری با تأکید بر توانمندسازی محلات شهری، مطالعه موردی: محله اکبرآباد یزد، مجله آمایش جغرافیایی فضا، فصلنامه علمی - پژوهشی دانشگاه گلستان سال پنجم، شماره مسلسل پانزدهم، بهار ۱۳۹۴.
- جان پرور، محسن، بهرامی جاف، ساجد، صالح آبادی، ریحانه، مازندرانی، دریا. (۱۴۰۰). عوامل مؤثر بر استمرار کولبری در روستاهای مرزی پاوه با رویکرد سناریونگاری. پژوهش‌های جغرافیای انسانی، ۵۳(۳)، ۱۱۲۱-۱۱۴۲.
- جانپرور، محسن (۱۳۹۶). نگرشی نو به مطالعات مرزی (مفاهیم، اصول، نظریه‌ها)؛ چاپ اول، انتشارات انجمن ژئوپلیتیک ایران، تهران.
- حافظ نیا، محمدرضا (۱۳۹۷). اصول و مفاهیم ژئوپلیتیک. مشهد. انتشارات پاپلی.
- حافظ نیا، محمدرضا و جانپرور، محسن. (۱۳۹۶). مرزها و جهانی شدن (با نگاهی کوتاه به مرزهای ایران)، چاپ دوم، انتشارات پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- حیدری چیانه، رحیم، رضا طبع ازگمی، سیده خدیجه (۱۳۸۹). نقش استراتژی توسعه شهری (CDS) در سیاست‌های تأمین مسکن گروه‌های کم درآمد شهری، مطالعه موردی: شهر رشت، پژوهش‌های جغرافیای انسانی، شماره ۷۳، پاییز ۱۳۸۹، صص ۵۹-۸۲.
- درایسدل، آلاسدایر و جرالد اچ بلیک (۱۳۷۳)، جغرافیای سیاسی خاورمیانه و شمال آفریقا، ترجمه دره میرحیدر، تهران: انتشارات وزارت امور خارجه
- رزمی، جعفر، رضایزدی، سارا، انوری، مونا (۱۳۸۷). معرفی شاخص‌های ارزیابی و بررسی روند توسعه پایدار شهری در کلان شهر تهران، فصلنامه فرایند مدیریت و توسعه، شماره ۶۷.
- علوی، سید علی، توکلی، مصطفی، گروسی، علیرضا (۱۳۹۴). چشم اندازسازی آینده شهر با رویکرد راهبرد توسعه شهری (نمونه موردی: شهر قم)، فصلنامه معماری و شهرسازی، سال سوم، شماره دوم، پاییز و زمستان ۹۴.
- لطیفی، غلامرضا (۱۳۸۲). توسعه شهری پایدار و توسعه فرهنگی، فصلنامه علوم اجتماعی.
- معتمد کیا، فرزانه (۱۴۰۰). استراتژی توسعه شهرهای مرزی، پایان نامه کارشناسی ارشد رشته جغرافیای سیاسی، به راهنمایی محسن جانپرور، دانشکده ادبیات و علوم انسانی دکتر شریعتی، دانشگاه فردوسی مشهد.
- میرحیدر، دره (۱۳۹۷). مبانی جغرافیای سیاسی. تهران. انتشارات سمت.

Alcántara-Ayala, I., Oliver-Smith, A. Early Warning Systems: Lost in Translation or Late by Definition? A FORIN Approach. *Int J Disaster Risk Sci* 10, 317–331 (2019). <https://doi.org/10.1007/s13753-019-00231-3>.

Larijani, A N. (2016). Sustainable Urban Development, concepts, features, and indicators, *International Academic Journal of Science and Engineering*, Vol. 3, No. 6, pp. 9-14.

- Skosana, A. (2006). A Transformational City Development Strategy, 42nd ISoCaRP Congress.
- Bibri, S.E. (2018). Backcasting in futures studies: a synthesized scholarly and planning approach to strategic smart sustainable city development. *Eur J Futures Res* 6, 13. <https://doi.org/10.1186/s40309-018-0142-z>.
- Buyck, J., Chery, J.P. & Jarrige, F. (2008). Montpellier case study. Analysis of regional and decision making strategies and their impact on land use in the urban fringe. PLUREL Deliverable 3.3.2. Retrieved August 6, 2013, from <http://www.plurel.net/images/D332.pdf>
- Pennink, C. (2016). CDS Toolkit “version 2.0”, Institute for Housing and Urban Development Studies (IHS) and FLMH (Labor für Politik und Kommunikation).
- Coulthart, A., Quang, N., Sharpe, H (2017). Urban Development Strategy Meeting the challenges of rapid urbanization and the transition to a market oriented economy.
- Frank, D., Hoeflich, S., Njenga, C., Smaoun, S., McCallum, D. (2011). City Development Strategy: A Conceptual Framework, Cities Alliance Discussion Paper - No. 1.
- Eigenbrod, C., Gruda, N. (2015). Urban vegetable for food security in cities. A review. *Agron. Sustain. Dev.* 35, 483–498. <https://doi.org/10.1007/s13593-014-0273-y>.
- Evans, B., Joas, M., Sundback, S. & Theobald, K. (2005). *Governing sustainable cities*. London/Sterling: Earthscan.
- Foster, S. (2020). Global Policy Overview of Groundwater in Urban Development—A Tale of 10 Cities! *Water*, 12(2), 456. <https://doi.org/10.3390/w12020456>.
- Gil-Alonso, López-Villanueva, C., Bayona-i-Carrasco, J., & Pujadas, I. (2021). Towards an Even More Spatially Diversified City? New Metropolitan Population Trends in the Post-Economic Crisis Period. *Urban Science*, 5(2), 41. <https://doi.org/10.3390/urbansci5020041>.
- Ginzarly, M., Houbart, C., Teller, J. (2019) The Historic Urban Landscape approach to urban management: a systematic review, *International Journal of Heritage Studies*, 25:10, 999-1019, DOI: 10.1080/13527258.2018.1552615.
- Glassner, M. (1992). *political geography*.
- Ján Havko, Michal Titko, Jana Kováčová, Vulnerability of the city infrastructure as a part of the resilient city concept, 2017, Elsevier Ltd.
- Jarah, Zhou, B., Abdullah, R., Lu, Y., & Yu, W. (2019). Urbanization and Urban Sprawl Issues in City Structure: A Case of the Sulaymaniah Iraqi Kurdistan Region. *Sustainability*, 11(2), 485. <https://doi.org/10.3390/su11020485>.
- Kostof, S. (1991) *The City Shaped: Urban patterns and meanings through history*, London, Thames and Hudson.
- López-Sanz, Penelas-Leguía, A., Gutiérrez-Rodríguez, P., & Cuesta-Valiño, P. (2021). Sustainable Development and Consumer Behavior in Rural Tourism—The Importance of Image and Loyalty for Host Communities. *Sustainability*, 13(9), 4763. <https://doi.org/10.3390/su13094763>.
- Magina, F. B., Kyessi, A., & Kombe, W. (2020). The Urban Land Nexus—Challenges and Opportunities of Regularising Informal Settlements: The Case Studies of Dar es Salaam and Mwanza in Tanzania. *Journal of African Real Estate Research*, 5(1), 32–54. <https://doi.org/10.15641/jarer.v5i1.837>.
- Newman, David and Paasi, Anssi. (1998). fences & neighbors in the post midran world. *Human geography*.
- Nieuwenhuijsen M., Khreis H. (2019) Urban and Transport Planning, Environment and Health. In: Nieuwenhuijsen M., Khreis H. (eds) *Integrating Human Health into Urban and Transport Planning*. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-319-74983-9_1.
- Oliver, P. A. (2008). City leadership: At the heart of the global challenge, *Journal of Global Asia*, 3(3), 21-24.
- Peng, T., Deng, H. (2021). Evaluating urban resource and environment carrying capacity by using an innovative indicator system based on eco-civilization—a case study of Guiyang. *Environ Sci Pollut Res* 28, 6941–6955. <https://doi.org/10.1007/s11356-020-11020-7>.
- S. Mostafa Rasoolimanesh, Nurwati Badarulzaman & Mastura Jaafar, City development strategy: theoretical background, themes, and building blocks, 2016, INTERNATIONAL JOURNAL OF URBAN SCIENCES, VOL. 20, NO. 2, 285–297
- S. Mostafa Rasoolimanesh, Nurwati Badarulzaman , Aldrin Abdullah, Mohsen Behrang , 2019, How governance influences the components of sustainable urban development?, *Journal of Cleaner Production*.
- Sultan, Sharmin, F., Badulescu, A., Stiubea, E., & Xue, K. (2020). Travelers’ Responsible Environmental Behavior towards Sustainable Coastal Tourism: An Empirical Investigation on Social Media User-Generated Content. *Sustainability*, 13(1), 56. <https://doi.org/10.3390/su13010056>.

UNDP Global Centre for Public Service Excellence (2015): Foresight – the Manual. <http://www.undp.org/content/undp/en/home/librarypage/capacitybuilding/global-centre-for-public-service-excellence/foresightmanual.html>

UNDP Strategic Plan, 2014-17. Available at http://www.undp.org/content/undp/en/home/librarypage/corporate/Changing_with_the_World_UNDP_Strategic_Plan_2014_17.html

United Nations Human Settlements Programme (2007).

Webb, R., Bai, X., Smith, M.S. et al. (2018). Sustainable urban systems: Co-design and framing for transformation. *Ambio* 47, 57–77. <https://doi.org/10.1007/s13280-017-0934-6>.

Wei Wang · Xiaoling Zhang , Yuzhe Wu , Ling Zhou , Martin Skitmore, Development priority zoning in China and its impact on urban growth management strategy, 2016, Elsevier Ltd.

Westerink, J. & Aalbers, C. (2013). The Hague region. Negotiating the common ground in peri-urban landscapes. In: Nilsson, K. et al. (eds.), *Peri-urban futures; Scenarios and models for land use change in Europe* (pp. 99-130). New York/Dordrecht/Heidelberg/London: Springer

Wilson, T M. (2014) *Borders: Cities, Boundaries, and Frontiers, A Companion to Urban Anthropology*, First Edition.

Xiaomei Pu, *An Overview of Research on the Definition and Formation of Cities*, 2019, Research Center of Sichuan Old Revolutionary Areas Development, Sichuan University of Arts and Science, Dazhou, China. 7, 252-256.

Yigitcanlar, Corchado, J. M., Mehmood, R., Li, R. Y. M., Mossberger, K., & Desouza, K. (2021). Responsible Urban Innovation with Local Government Artificial Intelligence (AI): A Conceptual Framework and Research Agenda. *Journal of Open Innovation: Technology, Market, and Complexity*, 7(1), 71. <https://doi.org/10.3390/joitmc7010071>

نحوه ارجاع به مقاله:

ذوقی بارانی، کاظم؛ تک روستا، مریم؛ نصیریان، ناصر؛ عرب، محمدرضا (۱۴۰۱)، استراتژی توسعه شهرهای مرزی با رویکرد سیستمی؛ مطالعه موردی تایباد، فصلنامه جغرافیا و مطالعات محیطی، ۱۱ (۴۴)، ۲۵-۶، Dor: 20.1001.1.20087845.1401.11.44.1.4

Copyrights:

Copyright for this article is retained by the author (s), with publication rights granted to Journal of Geography and Environmental Studies. This is an open – access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>), which permits unrestricted use, distribution and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

